

اثرات تکانه‌های مخارج دولت بر بهره‌وری نهاده‌ها و ترجیحات مصرف کنندگان در ایران

کریم اسلاملوئیان* و حسن توکلی**

تاریخ وصول: ۱۳۹۶/۱۱/۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۳/۱۵

چکیده

نقش تکانه‌های مخارج بخش عمومی در اقتصاد همواره مورد توجه سیاست‌گذاران و اقتصاددانان بوده است. مخارج دولت شامل مصرف و سرمایه‌گذاری دولت است. این پژوهش به بررسی اثرات انواع تکانه‌های مخارج دولت بر متغیرهای کلان اقتصادی برای داده‌های سالیانه ۱۳۹۵-۱۳۵۷ در ایران می‌پردازد. به طور خاص اثرات تکانه‌های مخارج دولت بر متغیرهای محصول، مصرف بخش خصوصی، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، دستمزد واقعی و اشتغال بررسی می‌شود.

به علاوه در این پژوهش تاثیر مخارج دولت بر رفتار خانوار و بنگاه بررسی شده است. بنابراین، نقش سرمایه‌گذاری دولت از طریق تابع تولید و نقش مصرف دولت از کانال تابع مطلوبیت وارد الگو شده است. الگو متناسب با اقتصاد ایران به گونه‌ای طراحی شده که قاعده پولی بانک مرکزی ایران بر اساس حجم پول و همچنین بودجه دولت بر اساس درآمدهای نفتی، مالیاتی، اوراق مشارکت و قرض از بانک مرکزی باشد. در نهایت الگو برای اقتصاد ایران برآورد شده است. مزیت این الگو نسبت به سایر پژوهش‌ها در ایران، مطالعه همزمان تاثیر انواع مخارج دولت بر بهره‌وری نهاده‌های تولید و ترجیحات مصرف‌کنندگان است. به عبارت دیگر، الگو در برگیرنده تأثیر سرمایه بخش عمومی در تقویت بهره‌وری بنگاه‌ها و وابستگی ترجیحات مصرف‌کنندگان به مصرف دولت است.

الگوی بکار رفته در این تحقیق دارای ویژگی‌هایی از قبیل داشتن پایه‌های اقتصاد خرد، چسبندگی اسمی، بازار رقابت ناقص و تعادل عمومی است. بخش‌های موجود در الگو شامل خانوارها، بنگاه‌ها، دولت و بانک مرکزی است. با توجه به تصادفی بودن الگو، امکان بررسی اثرات تکانه‌های اسمی و واقعی بر متغیرهای کلیدی اقتصاد فراهم می‌شود. به عبارت دیگر، برای حل و برآورد الگو از چهارچوب تعادل عمومی پویای تصادفی (DSGE) کینزی‌های جدید استفاده شده است. پس از حل الگو، سیستم معادلات خطی با روش بی‌زی برای اقتصاد ایران برآورد شده است. نتایج برآورد بی‌زی نشان می‌دهد که سرمایه بخش عمومی بر تابع تولید و همچنین مصرف دولت بر تابع مطلوبیت تأثیر مستقیم دارد. از آزمون‌های تشخیص همگرایی تک متغیره و چند متغیره مارکوف-جان-مونت-کارلو (MCMC)، مطابقت توزیع‌های پیشین و پسین و همچنین مقدار

* استاد اقتصاد، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. (نویسنده مسئول)

(keslamlo@rose.shirazu.ac.ir)

** دانشجوی دکتری اقتصاد، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

نهایی درستی برای ارزیابی الگو استفاده شده است. همچنین از طریق مطابقت نمودارهای شبیه‌سازی متغیرها و تکانه‌ها، الگو ارزیابی شده است. با توجه به نتایج بدست آمده از برآزش الگو، این الگو برای اقتصاد ایران مناسب به نظر می‌رسد. واکنش‌های آنی تکانه‌های مصرف دولت و سرمایه‌گذاری دولت بر روی متغیرهای محصول، مصرف بخش خصوصی، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، دستمزد واقعی و اشتغال بررسی شده است. همچنین اثرات تکانه‌های مصرف و سرمایه‌گذاری دولت مقایسه شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که در ایران، انباشت سرمایه عمومی باعث تقویت بهره‌وری بنگاه‌ها می‌شود. همچنین، ترجیحات مصرف‌کنندگان تحت تاثیر مصرف دولت است. ملاحظه می‌شود که بین مصارف عمومی و خصوصی رابطه جانشینی وجود دارد. به علاوه، تکانه مصرف دولت باعث افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، محصول، اشتغال و دستمزد واقعی می‌شود. تکانه‌ی مثبت سرمایه‌گذاری دولت نیز موجب افزایش محصول، اشتغال، دستمزد واقعی و کاهش مصرف خصوصی می‌شود. همچنین یک رابطه‌ی مکملی بین سرمایه‌گذاری‌های عمومی و خصوصی وجود دارد. به نظر می‌رسد که سرمایه‌گذاری دولت، می‌تواند از طریق ایجاد و گسترش زیرساخت‌ها باعث افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی شود. نتایج بدست آمده، تاکید بر نقش تکانه مثبت سرمایه‌گذاری دولت در بهبود شرایط اقتصادی تاکید دارد. بر اساس یافته‌ها، توجه به نقش سیاست‌های مخارج دولت برای مقابله با رکود با اهمیت به نظر می‌رسد.

طبقه‌بندی *JEL*: E12 ، E32 ، E56 ، O47

واژه‌های کلیدی: تکانه‌های مخارج دولت، بهره‌وری بنگاه، ترجیحات مصرف‌کننده، ایران